

Biblioterápiás képzés Szentendrén – egy jól működő modell

Bartos Éva szerkesztésében nemrégiben látott napvilágot *A biblioterápia közelebről* címet viselő kötet, amelynek alcíme – *A szentendrei modell* – utal arra, hogy témája a szentendrei székhelyű Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtárban, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete szervezésében zajló biblioterápiás képzés. A biblioterápia egyre népszerűbbé válik hazánkban, az érdeklődők ma már többféle képzésből választhatnak, ha szeretnék elsajátítani a módszer elméletét és gyakorlatát, és saját munkájukhoz kötődően alkalmazni azt. A Bartos Éva által vezetett képzés amellett, hogy a jelenleg futó kurzusok közül az első volt Magyarországon, azért is lehet különleges nekünk, könyvtárosoknak, mert ez a képzés könyvtári környezetben zajlik, könyvtárosoknak szól, az oktatók könyvtári szakemberek, akik jól ismerik a szakmában dolgozókat, így kifejezetten a könyvtárosok helyzetére, igényeire, kompetenciáira, erősségeire építve tudják kialakítani a tananyagot.

Mint a könyvből is megtudhatjuk, a szentendrei modell komoly múltra tekinthet vissza, hiszen az első biblioterápiás továbbképzést 1999-ben rendezték, akkor még a Pest megyei gyerekkönyvtárosok számára, 2003-tól pedig már akkreditált képzés keretében sajátíthatták el az érdeklődők a módszert. Az akkreditált program azóta két változáson ment keresztül: 2015-ben fenntartója az OSZK Könyvtári Intézete lett, színhelye azonban maradt Szentendre, célcsoportja pedig továbbra is a gyerekkönyvtárosok. 2015-ben bővült a résztvevők köre, annak a felismerésnek köszönhetően, hogy a biblioterápiára nem csupán a gyerekek körében van igény. Az érdeklődő kollégák jelenleg *Felkészülés a fejlesztő biblioterápia könyvtári alkalmazására* címen találják meg a Könyvtári Intézet honlapján, és itt tudnak jelentkezni rá.

Az igényeknek és a tapasztalatoknak megfelelően természetesen folyamatosan változott és fejlődött a képzés tartalma. Az akkreditált tanfolyamon 2003 és 2019 között több mint háromszázan vettek részt. Rendkívül gazdag szakmai tapasztalat áll tehát az oktatók mögött, amely valóban megérett arra, hogy egy önálló kötetben a szakma és minden téma iránt érdeklődő olvasó elé tárják.

A könyv szerkesztője, Bartos Éva arra törekedett, hogy számos rövidebb fejezetben minél sokoldalúbban ismertesse meg az olvasóval a biblioterápiás képzés szentendrei modelljét. Egy bevezető után, amely röviden szól a biblioterápiáról és magáról a szentendrei képzésről, Szávai Ilona beszélgetését olvashatjuk Bartos Évával, a képzés vezetőjével. Az interjúban áttekintést kaphatunk a biblioterápia nemzetközi és hazai helyzetéről, fejlődéséről, valamint a magyarországi képzések alakulásáról.

A bevezető interjú után az első rész a képzést és az oktatókat mutatja be. Jelenleg három oktató tanít Szentendrén: Bartos Éva, Horváth Judit és Magyar né Fekete Katalin. (Mindenképpen érdemes megemlíteni, hogy az oktatói karnak 2009-ig tagja volt Boldizsár Ildikó is, aki az azóta eltelt évtizedben a meseterápiát vitte sikerre hazánkban.) A következő három fejezet az említett három oktató személyes vallomásának, hitvallásának ad teret, megismertet azzal az úttal, amely a biblioterápiához vezette őket, valamint azzal a feladattal, amelyet a képzésben vállaltak.

Bartos Éva már igen korán elköteleződött a biblioterápia mellett. Először nem könyvtári környezetben, hanem Szekszárdon, a Tolna Megyei Balassa János Kórházban alkoholisták között – tehát igazán nem könnyű terepen – alkalmazott már 1976-ban, orvosi irányítás mellett. A munka alapján írta doktori disszertációját, majd az itt szerzett tapasztalatokat már szervesen be tudta építeni könyvtári munkájába, a klinikumban jól működő módszereket a könyvtárosok által folytatott fejlesztő biblioterápiában is alkalmazva. Horváth Judit pszichológus kezdetől fogva a képzés pszichológiai részéért felel. Számos feladata van tehát az önismeret fejlesztésétől az empátia mélyítésén át a csoportvezetés elméletének és gyakorlatának átadásáig, amelyhez az évek során változatos tananyagot alakított ki, elméleti tudnivalókkal és gyakorlati feladatokkal, mindehhez pedig *Carl Rogers* humanisztikus pszichológiáját tekinti alapnak. Magyar né Fekete Katalin, aki maga is könyvtáros, a képzés drámapedagógiai részéért felelős. Ismeretes, hogy a biblioterápia maga is összefügg más, elsősorban művészetterápiás módszerekkel, ezeknek az elemei jól alkalmazhatók a biblioterápiás foglalkozások során, az azonban talán tényleg egyedülálló, hogy a drámajáték ilyen nagy hangsúlyt kapjon egy képzés során. Magyar né Fekete Katalin írása meggyőző arról, milyen hasznosak ezek a drámajáték által nyújtott módszerek a biblioterápiás munkában, és emellett, hogy magát a képzést is nagyban segítik, a hallgatók kezébe egy önálló eszköztárat adnak, amelyet maguk is alkalmazhatnak munkájuk során.

A *Képzésünk fejlődéstörténete* című fejezetben a képzés történetének alakulása mellett a három oktató mindazokat a témaköröket ismerteti, amelyeket a kurzus résztvevői elsajátítanak. Bár maguk is elismerik, hogy a rendelkezésre álló hatvan óra meglehetősen kevés, mégis úgy alakították ki a tananyagot, hogy minél több ismeretet tudjanak átadni a hallgatóknak. A képzés sok témát érint: művészetelméleti alapvetés, biblioterápiás ismeretek, önismeret-fejlesztés, kommunikáció, csoportvezetés, drámapedagógia stb., így önmagában is nagyon változatos, emellett pedig kiemelten fontos az oktatói gárda számára, hogy egyensúlyban tartsák az elméleti anyagot a gyakorlati ismeretekkel, hiszen a sikeres biblioterápiás munkához mindkettő szükséges.

A következő fejezet, amelyet szintén a képzés három vezetője jegyez, az utógondozásról szól. Azért kiemelten fontos megemlíteni az itt folyó munkát, mert ez az a terület, amelyben a szentendrei képzés valóban egyedülálló, olyat tud nyújtani, amely véleményem szerint nem sok területen elérhető. A szentendrei modellnek ugyanis szerves része, hogy a képzés után sem engedik el a hallgatók kezét. Erre részben talán azért is szükség van, mert a tanfolyamon rendelkezésre álló időkeret valóban szűkös, másrészt a biblioterápiás csoportvezetés olyan jellegű munka, amely feltétlenül igényli az utánkövetést, az esetmegbeszélést, a folyamatos inspirációt, annak érdekében, hogy a kollégák más szakemberek segítségével rá tudjanak látni saját munkájukra, valamint a kiegészítés veszélye se fenyegetse őket. A hallgatók és az oktatók közös igénye volt, hogy a tanfolyamon megkezdett munkát valamilyen formában folytassák, élő szakmai kapcsolatban maradjanak. 2010-ben tartották az első műhelynapokat, amelyek igen sikeresnek bizonyultak, ezért 2015-ben ennek a célnak a támogatására az oktatók és hallgatók közössége életre hívta a Magyar Biblioterápiás Társaságot, amelynek vezetőségét az oktatók alkotják, tagsága pedig elsősorban a képzés volt hallgatói közül kerül ki.

Az utógondozás kétféle munkaformában valósul meg. *Közös dolgaink* címmel rendszeresen hívják a teljes tagságot szakmai napokra, amelyen meghívott előadók beszélnek a saját szakterületükről, a biblioterápiához kapcsolódó változatos témákban. Szakmai műhelynapok keretében pedig 12 fős csoportokat fogadnak jelentkezés alapján. Ezeken a napokon a biblioterápiás munka során gyakran előkerülő témákat dolgozzák fel, saját élményű csoportokban, változatos módszerekkel, egyben biblioterápiás feldolgozásra alkalmas műveket is ajánlva a résztvevőknek.

A könyv röviden ismerteti az előadások és a műhelynapok témáit, amely már önmagában is igen inspiráló, a témaválaszték gazdag, a feldolgozás, segítségnyújtás igényes, több szempontú. A *Közös dolgaink* elnevezésű szakmai napon résztvevőként pedig magam is megtapasztaltam a társaságban uralkodó pozitív, szeretetteljes légkört, amely a tagok számára nemcsak szakmai, hanem lelki értelemben is támogató közeget tud nyújtani.

Az első rész zárófejezetében Gulyás Enikő széles körű áttekintést ad azokról a kiadványokról, gyűjteményekről, amelyek a biblioterapeutákat a szövegválasztásban segíthetik, majd bemutatja a Magyar Biblioterápiás Társaság honlapját (www.bibliotars.hu), különös tekintettel a *Bibliotár*ra, amely adatbázis formájában tartalmaz különböző, biblioterápiára ajánlott műveket, kulcsszavakkal és egyéb tudnivalókkal ellátva.

A kötet második részében a tanítványok írásai kaptak helyet, jelképes módon szinte oldalra ugyanannyit, mint amennyit az oktatók fejezetei. Többféle megközelítésben foglalkoznak a volt hallgatók, kollégák a biblioterápia témájával, a szövegek a fejezeten belül már nincsenek tematikus egységekbe rendezve, a maguk változatosságában olvashatók egymás után, így egyfajta kaleidoszkópszerű kép rajzolódik ki a Szentendrén végzett könyvtáros biblioterapeuták gondolatait, munkamódszereit, esetleírásait bemutató írásokból.

Két biblioterápiás műelemzés került a kötetbe: Horváth Tímea Lázár Ervin *A bolond kútásó* című novelláról, Mezei Márta pedig *A kristálygömb* című Grimm-meséről osztja meg gondolatait. Az érzékeny elemzések abba a háttér munkába engednek betekintést, amely a biblioterápiás foglalkozást megelőzi, hiszen a biblioterápiás folyamatban kiemelt fontossága van a szövegválasztásnak. A biblioterapeuta a beszélgetésre való készülés során átgondolja, hogy milyen személyes üzenete van számára a szövegnek, valamint azt is, milyen további kérdéseket vethet fel a foglalkozás résztvevőiben. Az írások eredetileg a tanfolyam zárófeladataként készültek, így sokat átadnak abból, milyen megközelítésben dolgoznak a szövegekkel a hallgatók a tanfolyam során.

Kuntler Edit írása hallgatói szemmel számol be a képzésen átélt tapasztalatokról. Személyes vallomás arról, mit jelent számára a biblioterápia és mindaz, amit a képzés során megtapasztalt, felemelő és megrendítő, kétségkívül a könyv egyik fénypontja, olyan önismereti felismerésekről ad számot, amelyek sokat elárulnak abból, milyen erős hatása lehet a biblioterápiának.

Ami a konkrét biblioterápiás munkát illeti, igen változatos kép rajzolódik ki a hallgatók munkái nyomán: valóban többféle célcsoporttal, korosztállyal, sőt nemcsak könyvtárban, hanem más helyszíneken is dolgoznak az itt végzettek.

Fucsár Erika az ötödikes korosztály számára állított össze igen jól átgondolt négyalkalmas, gyerekkönyvtárban megvalósítható biblioterápiás sorozatot, amely a szövegek mellett tartalmazza a célkitűzéseket, a foglalkozások során használt játékokat, egyéb módszereket, valamint a felvethető kérdéseket. B. Tóth Erika saját, öt alkalmas biblioterápiás sorozatát ismerteti, amelyet szarvasi gimnazistákkal végzett. A választott szövegek és a terápiás cél mellett megosztja tapasztalatait, amelyből kiderül, hogy bár az időkeret szűkössége és az iskolai helyszín miatt nem volt könnyű dolga, az érdeklődő tanulókat mégis nagyon hatékonyan sikerült bevonnia a biblioterápiás foglalkozásokba. Szabóné Eszes Erzsébet szintén külső helyszínen, egy idősothtonban tart biblioterápiát. Cikke megírásakor

már komoly tapasztalattal rendelkezett, száz alkalomnál tartottak a beszélgetések, így ő már tekintélyes eszköztárat tudott bemutatni, többféle, a foglalkozásokon használt kellékről is szót ejtett, valamint négy alkalom forgatókönyvét és a megvalósult beszélgetések tapasztalatait is összegzi. Egy határterületre is elkalandozhatunk a könyv segítségével: Borsódy Eszter iparművész írása egy foglalkozás bemutatásának segítségével arra ad példát, hogy a biblioterápiás módszer hogyan elegyíthető művészetterápiával, gyermekfoglalkozás keretében.

Több könyvtárban zajlanak nagy sikerrel biblioterápiás csoportok. Petrovszki Mária az orosházi Justh Zsigmond Városi Könyvtárban *Mű-kedvelő* címmel havonta tartott biblioterápiás sorozatáról számol be sok szempontot felvonultató munkájában, amelyben kitér saját munkamódszerére, segítő szerepéről vállalt hitvallására, szövegválasztási gyakorlatára, valamint röviden a csoportot is bemutatja. Kázmér Ágnes a tiszaujvárosi Hamvas Béla Könyvtárban végzett munkáját ismerteti, kitérve arra, hogy miért látja hasznosnak a biblioterápia alkalmazását könyvtári környezetben, érintve a szövegválasztás szempontjait, és számos tapasztalatot megosztva a megvalósult foglalkozásokkal kapcsolatban. Marosvásárhelyi Adrienn *Lélekjárók* című biblioterápiás csoportjának tapasztalatai alapján közelíti ahhoz a kérdéshez, hogy milyen hatása és mekkora ereje lehet a biblioterápiának. Írásában a csoporttagok értékes visszajelzéseiből is ízelítőt ad.

A hallgatók fejezetét Horváth Bernadett írása zárja, amelyben a könyvtárak folyamatosan változó körülményekhez alkalmazkodó szerepét tekinti át, és emellett érvel, hogy a biblioterápiának ebben a folyamatban igen fontos szerep jut.

A Biblioterápia közelről kötet összegzése egy igen eredményes útnak, amelyet a szentendrei biblioterápiás képzés oktatói és hallgatói az elmúlt két évtized során közösen tettek meg. Summázat, visszatekintés. De ez a visszatekintés távolról sem az út végéről történik, inkább csak egy közbülső megállóból, hiszen a fejlesztő biblioterápiás képzés, valamint a Magyar Biblioterápiás Társaságban végzett utógondozói munka tovább folytatódik. Mindezt maguk a szerzők fogalmazzák meg a kötet utolsó lapjain, ahol egyúttal kijelölik azokat a további konkrét célokat, amelyeket szeretnének a jövőben megvalósítani. A kötet elolvasása után szívből kívánhatjuk nekik, hogy mindezeket a célokat ériék el, folytassák értékes munkájukat a korábbi évekhez hasonló sikerrel, eredményességgel.

A biblioterápia közelről : „a szentendrei modell” / szerk. Bartos Éva. – Budapest : Pont Kiadó, cop. 2020. – 144 p. : ill ; 23 cm
